

TURTON's Betegnelse fra 1807 (The British fauna, I, p. 35) *Turdus ericetorum*.

Hvis man navnlig iagttager Fuglene paa Ekskursioner i Naturen, er den videnskabelige Nomenklatur ikke altid af væsentlig Betydning; her vil de gode danske Navne oftest være fuldt ud tilstrækkelige. Uundværlig er den derimod, hvis man vil gaa dybere til Bunds i Sagerne og studere den systematiske og zoogeografiske Litteratur, men den skal helst bruges nogenlunde rigtigt, naar den skal have den store internationale Betydning, der tilsigtes.

Litteratur.

International rules of zoological nomenclature. Proceedings of the Biological Society of Washington, vol. 39, p. 75—103.

Gransangerens (*Phylloscopus collybita collybita* (VIEILL.) og *Phylloscopus collybita abietinus* (NILSS.))

Forekomst i Danmark.

Af HJALMAR ØSTERGAARD CHRISTENSEN.

With a summary in English.

(Dansk zootopografisk Undersøgelse vedrørende Fugle.
Beretning Nr. 11).

Gransangeren er en Fugl, som har været forholdsvis lidt omtalt i Litteraturen, og i det hele taget vides der kun lidt om dens faktiske Optraeden i Danmark. Forf. har derfor ment, at det kunde være berettiget at fremkomme med en Sammenfatning over dens Forekomst her i Landet.

Gransangereren hører yderligere til de Fugle, hvis første Ynglen inden for vort Lands nuværende Grænser omtrent kan tidsbestemmes til Midten af forrige Aarhundrede, og siden da har den været i stadig Tiltagende, hvilket gør en Undersøgelse yderligere interessant.

Den foreliggende Afhandling er baseret paa Litteraturstudier, Oplysninger fra en Del fugleinteresserede Mennesker og egne Optegnelser. Oplysninger fra andre er dels indhentede

ved personlig Henvendelse, dels indsendt til „Dansk zootopografisk Undersøgelses Kartotek“, hvorfra jeg med Dr. phil. P. JESPERSEN's og Grosserer CHR. KRÜGER's store Velvilie har faaet disse overladt med det beskedne Forlangende, at Arbejdet skulde indgaa som et Led i D. z. U.s Arbejder. Hr. KRÜGER overlod mig tillige en stor Del Udskrifter af Fyrberetningerne, som han allerede havde foretaget. „Dansk ornithologisk Forening“ satte yderligere ved Rundspørgsel (forøvrigt for anden Gang) til Foreningens Medlemmer i Februar 1941 en Indsamling af Iagttagelser i Gang. Endelig har Hr. Museumsinspektør R. HØRRING med megen Imødekommenhed tildelt mig Adgang til at gennemgaa Zoologisk Museums Samling af Skind o. lign. af Gransangere.

Enhver, som har ydet Bidrag til Afhandlinger, bedes her ved modtage min oprigtige Tak.

Nedenstaaende gives en Redegørelse over de Medarbejdere, hvorfra der er indsendt Oplysninger samt en Liste over den benyttede Litteratur.*)

1. ALBRECHTSEN, F., Hamborgskoven, Nykøbing F.
2. ANDERSEN, S. B., Lærer, Aasum pr. Odense.
3. ASMUND, GUNVER, Snekkersten.
4. BARFOD, KR., Pastor emerit., Hillerød.
5. BRØNNICHE, J., Forvalter, Ryomgaard.
6. CARLSEN, HANS, Cand. mag., København.
7. CHRISTENSEN, HJ. ØSTERGAARD, Lærer, Give.
8. CHRISTIANSEN, ARTHUR, Uggerslev.
9. CHRISTIANSEN, O., Vekselerer, København.
10. EICHNER, EDM., Assistent, København.
11. FISCHER, C. W., Overbetjent, Svendborg.
12. FRØLICH, TH., Cand. jur., Fuldmægtig, København.
13. GERNAA, I., København.
14. HARBOE, J. Chr., Fabrikant, Skibbinge.
15. HOLM, AXEL, Apotheker, Odense.
16. HORNEMANN, A.
17. IVERSEN, JOHS.
18. KIELDBERG, ASGER.
19. KOEFOED, AXEL, Kontorchef, Holte.

*) Tallene foran Medarbejdernes Navne og Fork. i () foran hver Litteraturangivelse er af Pladshensyn benyttet i Teksten.

20. KROG, HANS, Installatør, Odense.
21. KRÜGER, CHR., Grosserer, København.
22. LANGE, HALFDAN, Privatlærer, Cand. theol., København.
23. LANGE, JOHAN.
24. LØPPENTHIN, B., Bibliotekar, Mag. sc., Vanløse.
25. MADSEN, EDG., Læge, Aakirkeby, Bornholm.
26. MADSEN, HARRY, Konservator, København.
27. MADSEN, K., Postmester, Marstal.
28. MEINHARDT, H., Bagermester, Vejle.
29. NIELSEN, S. VILLADSEN, København.
30. NIELSEN, VILLY, Tømrer, Haslev.
31. NOVRUP, LEO, Lærer, Oksbøl.
32. OLSEN, R. JUL., Frederikssund.
33. POULSEN, C. M., Konservator, Silkeborg.
34. RAFN, A. CHR., Skibsiingeniør, Aalborg.
35. REEH, HENRIK, København.
36. SCHARLING, A., Fotograf, Thisted.
37. SCHJØDT-PEDEBSEN, SIG., Kolding.
38. SCHÄFFER, K.
39. SINDING, E., Valby.
40. SKOVGAARD, Hjalte.
41. THOMSEN, J. BJERG, Jagtkonsulent, Rønde.
42. WAAGE, ERIK, Politifuldmægtig, Svendborg.
43. VINDEBALLE, A. R., Konservator, København.
44. WITTRUP-JENSEN, C., Odder.

M. H. t. Meddelelserne fra 3 — 10 — 12 — 17 — 18 — 23 — 26 — 30 — 35 — 40 er en Del tilsendt gennem H. LANGE.

- (BAAGØE) — I. BAAGØE o. f.: Næstvedegnens Fugle. (1893).
- (BENZON) — A. BENZON: Sjældne danske Fugle samt Bemærkninger om Fotografering af Fugle. — Forh. v. Skand. Naturforsk. 9. Møde. 1863. (1865).
- (BØVING) — BØVING-PETERSEN og DREYER: Vor Klodes Dyr. (1903).
- (COLLIN I—III) — JONAS COLLIN: 1.—3. Suppl. til N. KJÆRBØLLING: Skandinaviens Fugle. (1877 — 1888 — 1890).
- (CHRISTIANSEN) — J. D. CHRISTIANSEN: Viborg Omegns Fugle. (1890).
- (D. F.) — Danske Fugle. Bind I—IV.

- (D. O. F. T.) — Dansk ornithologisk Forenings Tidsskrift. Aarg. 1—35.
- (FABER) — A. H. FABER: Vejle- og Horsensegnens Fuglefauna. (1898).
- (F. F.) — Flora og Fauna.
- (V. M.) — H. WINGE og R. HØRRING: Fuglene ved danske Fyr. 1888—1938. — Vid. Medd. Naturh. Forening.
- (HARTERT) — E. HARTERT: Die Vögel der paläarktischen Fauna. (1910—1923).
- (KJÆRB. 52) — N. KJÆRBØLLING: Danmarks Fugle. (1852).
- (KJÆRB. 75) — „ „ : Skandinaviens Fugle. (1875).
- (Koefoed) — AXEL KOEFOED: Danmarks Ynglefugle. (1926).
- (KROHN) — H. KROHN: Die Vogelwelt Schleswig-Holsteins. (1924).
- (LANGE) — HALFDAN LANGE: Fuglelivet i Ribes Omegn. (1919).
- (N. O. T.) — Norsk ornithologisk Tidsskrift. Aarg. I.
- (Ornis) — „Ornis“ Bd. I—IV. (1885—1890).
- (RENDAHL) — HIALMAR RENDAHL: Fågelboken. (1935).
- (WESTERLUND) — C. A. WESTERLUND: Skandinaviska Fåglarnes Fortplantningshistoria. (1878 og 1903).
- (Z. M.) — Zoologisk Museums Kataloger og Samlinger.

Geografisk Udbredelse.

Gransangeren er i forskellige Racer udbredt som Ynglefugl over største Delen af Europa; i Rusland dog ikke nordligere end til 65° n. Br. Grænsen mod Øst er ikke ganske fastlagt. Her i Landet er hidtil paavist følgende to Racer:

I Gransanger (*Phylloscopus collybita collybita* (Vieill.)) forekommer i Europa Vest for en Linie, som omtrentlig kan føres fra det sydvestlige Norge gennem Danmark, Oderfloden, Vestschlesien, Østrig, Bosnien, Montenegro, Sydbulgarien og Mellemmakedonien, til Pyrenæerne.

II Skandinavisk Gransanger (*Phylloscopus collybita abietinus* (Nilss.)) forekommer Øst for den under I angivne Linie.

I Middelhavslanene er den delvis Strandfugl, enkelte træfles ogsaa undtagelsesvis overvintrende i Sydengland, Frankrig og det sydvestlige Tyskland. Vinteropholdssteder synes at være Persien, Grækenland, Marokko og Senegambien.

Forekomst i Danmark.

Gransangeren er en af de Fugle, der i de sidste 50 Aar er taget kendelig til i Antal som Ynglefugl inden for Landets Grænser. Kortet Fig. 1 viser samtlige Ynglelokaliteter, som har kunnet fremdrages ved Gennemgang af den foreliggende Litteratur, og som der gennem Medarbejderne er indsendt Op-

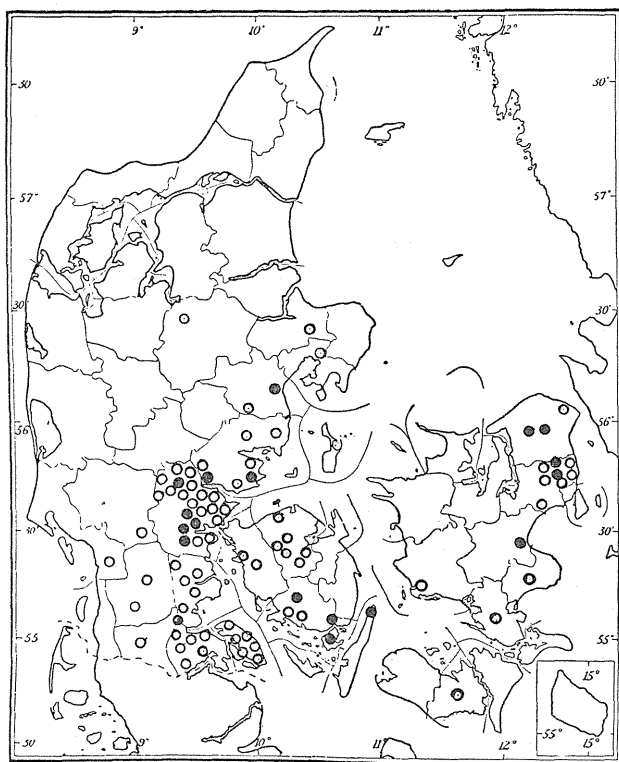

Fig. 1. ● Gransangerens Yngleplads. ○ Formodet Yngleplads.

lysninger om. Da det ikke er hver Mands Sag at finde Gransangerens Rede, har Forf. ment, at Billedet af dens Udbredelse tydeligere vilde fremtræde, naar der ved Signatur ogsaa angives de sandsynlige Ynglepladser, hvor Fuglene er hørt i Tiden fra sidst i Maj til Slutningen af Juli.

Som det fremgaar af Fig. 1 er Gransangeren især knyttet til Jyllands Østkyst, hvor den træffes som konstant Ynglefugl, mod Nord til Egnen omkring Aarhus, ganske vist foreligger

der Meddelelser om dens Forekomst i Yngletiden ved Viborg (denne dog fra 1899), Kaløvig og Auning; udover disse tre Angivelser foreligger intet Bevis for dens Ynglen længere mod Nord. Det maa derfor formodes, at Aarhus i Øjeblikket omtrent er Grænsen mod Nord. Paa den fynske Øgruppe er den truffet nogle Steder og maa ogsaa her betragtes som konstant Ynglefugl. Øst for Store Bælt træffes den først nogenlunde konstant Nord for København. (Dette Forhold skal senere omtales.) Fra Bornholm kendes den ikke som Ynglefugl.

Gransangerens Indvandring synes at være sket omkring Midten af forrige Aarhundrede. F. FABER og E. HAGE kendte den ikke fra Danmark. Fra 1850 til 1900 maa den betragtes som meget sjælden Ynglefugl. KJÆRBØLLING angiver 1852 efter Apotheker MECHLENBURG, at den optraadte som Ynglefugl ved Flensborg. Paa Zoologisk Museum findes ét Æg dateret Nøddebo, Sjælland, $\frac{2}{6}$ 1872 fra G. WEDELL WEDELSSBORG's Samling. Samme Sted findes desuden 4 Æg, dateret Søllinggaard, $\frac{9}{6}$ 1872 fra Pastor THEOBALD og 5 Æg dateret Stampens Ege, Sjælland, $\frac{25}{6}$ 1885 fra BENZON's Samling. (Disse Fund skal senere omtales.) $\frac{21}{6}$ 1889 skød J. D. CHRISTIANSEN en ♂ i Viborg Krat, men Redefund er der ikke Tale om. 1893 gør HAGERUP et Redefund ved Kolding, og 1894 finder A. H. FABER dens Rede ved Vejle.

Efter Aarhundredeskiftet tager den jævnt til i Antal. 1906 betegner H. WINGE (D. O. F. T. 1) den som „meget faatallig, vist ustadig Ynglefugl“. 1927 har dens Optræden (D. O. F. T. 21) faaet Betegnelsen: „Faatallig Ynglefugl“. Nu 15 Aar senere vilde den med Rette kunne tilkomme Betegnelsen: „Ikke sjælden Ynglefugl“.

Nedenstaaende Oplysninger er ordnede efter samme Distriktsinddeling, som i Almindelighed er benyttet ved Dansk zootopografisk Undersøgelse's Arbejder. (Jfr. D. O. F. T. Aarg. 31 pag. 80). For at gøre Overskueligheden lettere er Oplysningerne under hvert Distrikt delt i to Grupper betegnet med Bogstaverne *Y* og *T*. Under *Y* er samlet alle Redefund og Iagttagelser gjort i Yngletiden fra omkring Midten af Maj til 1. August. Under *T* findes alle Iagttagelser uden for Yngletiden; altsaa, hvad der maa henregnes til Meddelelser vedrørende Træk.

Følgende Oplysninger fra Distrikterne foreligger:

6. (Nordl. Thy og V. Hanherred). *T* Thy, $20/4$ 1935, iagttaget (D. O. F. T. 33).
10. (V. Himmerland). *T* Lovns, $16/4$ 1940, den første iagttaget (18).
11. (Ø. Himmerland). *T* Blegkildeanlægget, Aalborg, $11/4$ 1937, 2 set. Militær-anlægget, Aalborg, $27/4$ 1938, 1 set og hørt. Sebbesund, $22/4$ 1939, 1 hørt synge. Gamle Officershave, Aalborg, $25/9$ 1940, 2 set. (34).
- 13 a. (S. f. Randers Fjord). *Y* Auning Skov, $4/6$ 1938, sang Morgen paa passende Ynglested. (17).
T Randers, April 1867 og 1869, skudt. (KJÆRB. 75). Randers, $22/4$ 1867, 2 skudt. (COLLIN II). Hørt synge enkelte Gange i Distriktet. (5).
14. (Viborg). *Y* Viborg Krat, $21/6$ 1889, 1 ♂ skudt. (CHRISTIANSEN).
T Aunbjerg, Viborg, April 1869. (KJÆRB. 75). Viborg Krat, $22/4$, $19/5$, og $7/8$ 1887, skudt 1 Eksemp. hver Dato. Alle var ♂♂. (CHRISTIANSEN).
 Feldborgdal, Viborg, $19/10$ 1917, 1 iagttaget. „Skovbo“, Viborg, $20/4$ 1923, 1 iagttaget (D. F. I).
19. (Brande—Give). *T* Mindstrup, $12/4$ 1849, 1 ♂ skudt. (KJÆRB. 52).
20. (S. f. Silkeborg). *T* Bryrup, $7/5$ 1904, 1 skudt. Palsgaard Skov, træffes aarligt (?). (D. F. I). Ses i Efteraarsmaaneder, men ikke alm. (33).
21. (Silkeborg—Aarhus). *Y* Skanderborg Dyrehave, $16/6$ 1909, H. WINGÆ saa en ♂ sidde i en Gran og synge; havde sikkert Rede. Samme Sted set en Gransanger $31/7$ 1874 (V. M. 1909). Aarhus, $31/5$ 1912, Rede, der var bygget paa Jorden, fundet med 6 Æg. (32).
T Kongehus, Silkeborg, $7/10$ 1895, 1 skudt. (COLLIN III). (Skind paa Zool. Museum dateret: 'Silkeborg $9/10$ 1895' sikkert det samme. (Z. M.).
- 22 a. (Ebeltoft). *Y* Skovene ved Kaløvig, 1940 og 1941, hørt i Yngletiden. (41).
- 22 b. (Grenaa). *T* Fornæs, $11/10$ 1907, 1 ♀ paa Zool. Museum mærket 'CHRISTIANI'. Stensmark, $13/10$ 1907, 1 Skind paa Zool. Museum, mærket 'CHRISTIANI'. (Z. M.).
23. (Samsø). *T* Brattingsborg, $15/5$ 1933, 1 ♂ hørt gentagne Gange. Det var sikkert en Trækfugl, jeg har ikke siden truffet Arten paa Samsø, som jeg siden oftere har besøgt. (24).
24. (Horsens). *Y* Kærlighedsstien, Vejle Nørreskov, $18/5$ 1894, Rede med 6 Æg. (FABER). Odder, $7-10/7$ 1929, 2 Fugle set daglig paa samme Sted, utvivlsomt ynglende. (D. O. F. T. 24). Rathlousdal, $3/5-6/8$ 1932, jævnlig set. (44). Julsminde, $3/6$ 1936, hørt synge. $25/5$ 1938, Rede fundet i en lille Thuja 25 cm over Jorden med 5 Æg. Mindst 6 Par mest i og ved Gran. $25/5$ 1939, Rede i Bøgeopvækst ca. 20 cm oppe med 6 Æg. Lige saa almindelig som Løvsanger. (14). Hørt i en Aarrække i Yngletiden, Rede ikke fundet. Rosenvold, hørt i Yngletiden. (D. O. F. T. 31). Vejle Nørreskov, angives som Ynglested. (28).
T Tirsbæk, skudt Foraarene 1847 og 1849. (KJÆRB. 75). $2/5$ 1878, 1 skudt. (COLLIN II). Boller, $18/9$ 1913, hørt synge. (D. O. F. T. 8). Julsminde, Oktober 1934, 1 sang i 5 Dage. Oktober 1935, 1 sang i 2 Dage. (D. O. F. T. 31). Vejle Nørreskov, $15/5$ 1941, hørt synge. Horsens Kirkegaard, $18/5$ 1941, hørt ♂ synge. (7).

25. (Vejle—Kolding). Y Kolding, sidst i Maj 1893, Redefund. Ungerne forlod Reden 8. Juni. 1 af Ungerne kom paa Zool. Museum. (COLLIN III). 1902, Rede fundet. (V. M. 1903). $28/5$ 1903, Rede med 4 Æg. (36). $22/5$ 1906, Rede med 6 Æg ved Bramdrup fundet af A. HAGERUP. (D. O. F. T. 1 og 4). Viuf, $20/7$ 1936, hørt. (2). $4/6$ 1938, Rede med ganske smaa Unger, som ♀ fodrede (43). Stenderup, $30/6$ 1940, 1 hørt synge. (37). Vejle, $31/7$ 1931, hørt synge i Grejsdalen. (D. O. F. T. 26). $15/5$ 1941, hørt 2 Steder Nordvest for Byen. (7). Har længe været alm. Ynglefugl. (D. O. F. T. 29). I Omraadet mellem Vejle, Jelling og Ødsted Vest for Vejle findes 5 Lokalteter (Betegnet med Bogstaverne A-E). A. $1/6$ og $6/6$ og senere i Juni 1932, hørt ♂ synge 3 Steder. $17/5$ og $6/6$ 1940, hørt ♂ synge samme Sted. B. Juni 1934, hørt ♂ synge. C. Juni 1933 og 1934, hørt ♂ synge. D. $27/5$, $31/5$, $14/6$ og $1/7$ 1940, Redefund paa tre forskellige Steder. Fra $6/5$ til $1/7$ 1941, truffet jævligt paa to Steder. $12/6$ Rede med ganske smaa Unger til det ene Par. E. $5/7$ 1941, ♂ hørt synge paa passende Ynglelokalitet. (7). Angives som Yngleplads. (28). Rugsted, 1940, hørt i Yngletiden. (29). Vejle Fjords Sydside, $15-28/7$ 1940, hørt paa tre Lokalteter. (6 og 7). Egtved, noteret følgende Data: $31/5$ og $10/6$ 1932 samt $11/6$ 1933, Rede fundet to Gange paa Jorden under Krat. (15). Fredericia Omegn, $15-28/7$ 1940, iagttaget paa to Lokalteter. Taulov, $15-28/7$ 1940, iagttaget ét Sted. (6). Randbøl, $18/6$ 1941, ♂ hørt synge fra høje Bøge paa passende Yngleplads. (7).

T Fredericia, $23/4$ 1869, 1 skudt. (COLLIN I). Kolding, $7/4$ 1902, 2 Stkr. (V. M. 1903). $1/4$ 1903, flere. (V. M. 1904). $21/4$ 1911, 1 sang. (D. O. F. T. 6). 1893—1908 iagttaget i 14 Aar med en Middelankomstid 18. April. Tidligste Ankomst $1/4$ og seneste $30/4$. (D. O. F. T. 3). Egtved, $7/5$ 1933, noteret. Brakker, $14/5$ 1933, noteret fra Granlund. (15). Dybvad Bro, $12/4$ 1936, set. (31). Lilballe, $8/5$ 1936, hørt og set. (37). Jordrup Skov, $11/4$ 1937, flere sang. (31). Kornmarksbuskene, $18/4$ 1937, 2 hørt og set. Kolding, $24/4$ 1937, 1 iagttaget. Bramdrup, $18/4$ 1937, 1 hørt og set. (37). Elkjærholm, V. Nebel, $10/4$ 1938, iagttaget. (31). Kornmarksbuskene, $18/4$ 1938, 1 hørt og set. (37). Seest, sidst i April 1938, hørt en ♂ synge i længere Tid. (43). Dybvad Bro, $16/4$ 1939, 1 hørt. Kornmarksbuskene, $1/10$ 1939, 1 hørt og set i Følge med to Løvsangere, den sang svagt. Strandhuse, $10/5$ 1940, 1 hørt i Have. Dyrehavegaards Skov, $15/5$ 1940, 1 hørt. Kolding, $4/6$, $11/6$ og $12/6$ 1940, 1 hørt hver Dato. (37). Fredericia, $14/4$ 1941, 1 hørt. (7).

26. (Varde—Grindsted—Vejen). Y Vejen, $9/7$ 1922, 1 sang. (22).
T Varde Anlæg, $27/4$ 1927, iagttaget. (31). Billund, $13/10$ 1940, mange i Haver og Granhegn, flere sang. (7).
27. (Nymindegab—Esbjerg—Ribe). Y Ribe, $27/6$ 1927, 1 sang i aaben Smaagranbevoksning. (22).
T Alm. paa Træk baade Foraar og Efteraar i Vestjylland. (31). Lustrup, $19/4$ 1902, 1 sang i Have. Ribe, $6/10$, $11/10$ og $13/10$ 1915, 2 à 3 set. (LANGE). Damhusvej, Ribe, $9/4$ 1926, 1 sang. Damhus, $10/4$ 1926, 1 sang. Vogterhus, Ribe, $10/4$ 1926, 1 sang. Roager, $10/10$ 1928, 1 hørt. (22). Ribe By, $18/10$ 1928, 1 hørt. (23). Aandsvageanstalten, Ribe, $2/4$ 1930,

- 1 sang. Ribe, $\frac{11}{4}$ 1930, 1 sang. Bispegaarden, $\frac{12}{4}$ 1930, 1 sang. Gjelbro, $\frac{21}{4}$ 1930, 1 sang. Hømlund, $\frac{28}{4}$ 1930, 1 sang. (22). Ribe, $\frac{25}{4}$ 1937, 1 sang. (26).
- 28.** (Middelfart—Assens). *Y* Wedellsborg, Juli 1915, iagttaget. (D. O. F. T. 11). Tellerup, $\frac{20}{7}$ 1936, hørt. (2).
- 29.** (Odense—Bogense). *Y* Bogense, Juli 1915, iagttaget. (D. O. F. T. 11). Odense, Sommer 1935, hyppigt hørt efter 2. Maj og hele Sommeren. Mellem Odense og Bogense, $\frac{1}{6}$ 1936, iagttaget ét Sted. (15). Odense, Sommer 1939, 2 sang. (20). $\frac{29}{5}$ 1939 og $\frac{10}{7}$ 1940, set. (15). $\frac{1}{6}$ 1940, iagttaget paa to Lokaliteter. Sommer 1940, 1 syngende ♂. (24). Sønder sø, $\frac{6}{6}$ 1936, hørt. (2). Mellem Odense og Bogense, $\frac{10}{7}$ 1940, hørt to Steder. (15). $\frac{23}{7}$ 1941, hørt en ♂ synge. (7).
- T* Einsidelsborg, $\frac{13}{4}$ 1926, 1 sang. (D. O. F. T. 20). $\frac{14}{4}$ 1926, Skind paa Zool. Museum fra A. KOEFOED. (Z. M.). Blangstedgaard, Odense, $\frac{19}{4}$ 1932, den første hørt. (23). Aalykke Skov, $\frac{2}{5}$ 1935, iagttaget. (15). Uggerslev, $\frac{23}{4}$ 1937, den første sang. (8). Langesø, $\frac{11}{5}$ 1939, 1 hørt. (15). Odense, $\frac{18}{4}$ 1940, den første sang. $\frac{19}{4}$ 1940, 2 sang. $\frac{6}{9}$ 1940, hørt sidste Gang synge. (20). Egebjerggaard, $\frac{21}{4}$ 1940, mindst 100 i tilsyneladende samlet Flok i Elleskoven. De søgte ivrigt efter Føde og lod Stemmen høre nu og da. Blev kun truffet paa dette Sted. (8). Holmstrup, $\frac{20}{8}$ 1940, 1 hørt synge. (15).
- 30.** (Kerteminde). *T* Gaarden „Skovsbo“ mellem Odense og Nyborg, $\frac{9}{5}$ 1908, 1 skudt. (D. O. F. T. 2).
- 32.** (Faaborg—Svendborg). *Y* Brahetrolleborg, 1911, nogle Par har i Aar ligesom tidligere Aar opholdt sig i Skovene paa Sydfyn, utvivlsomt ynglende. (D. O. F. T. 6). Juli 1914, iagttaget. Angives at være tiltaget i Antal i de sidste Aar. (D. O. F. T. 11). $\frac{29}{5}$ 1915, Rede med 6 Æg paa Grøftkant. (19). Nakkebølle Enemærke, $\frac{28}{6}$ og $\frac{7}{7}$ 1912, sang flittigt i Granplantager. (D. O. F. T. 8). Holsteinshus, Juli 1915, iagttaget. (D. O. F. T. 11). Taasinge, $\frac{29}{5}$ 1935, Rede med Æg fundet i Beplantning, der bestod væsentlig af forskellige Arter, men med en Del Løvtræer og Krat imellem. Reden var anbragt direkte under Naalelaget, og Indgangen lignede et Musehul, saa Reden overhovedet ikke var synlig. Den var forsynet med smaa sorte Fjer, antagelig af Solsort. (F. F. 1937 og (11)). $\frac{6}{7}$ 1935, iagttaget. (15). Holmedrup Skovene, Sommer 1935, iagttaget, men ingen Rede fundet. (F. F. 1937). Svendborg, Begyndelsen af Juni 1939, hørt, og $\frac{18}{6}$ 1941, Rede med 3 nyklækkede Unger paa Jorden under en lille Busk. (D. O. F. T. 35).
- T* Brahetrolleborg, $\frac{11}{10}$ 1910, sidste Gang hørt synge. $\frac{18}{4}$ 1911, første Gang hørt. (D. O. F. T. 6). Nakkebølle, $\frac{22}{4}$ 1914, set og hørt flere Gange. $\frac{5}{10}$ 1915, 2 set i Have. (D. O. F. T. 13). Kogtved, $\frac{21}{4}$ 1940, 1 iagttaget. Hvidkildeøen, $\frac{21}{4}$ 1940, 1 iagttaget. Hedeskov, $\frac{28}{4}$ 1940, 1 hørt. (42).
- 34.** (Langeland). *Y* Lohals, $\frac{14}{5}$ 1903, Rede med 6 Æg $\frac{1}{2}$ m oppe i Gran. $\frac{2}{6}$ 1919, Rede med 6 Æg paa Grøftkant. (19).
- T* Simmerbølle, $\frac{3}{5}$ 1940, hørt synge i lille Skov. (8).
- 35.** (V. Lolland). *T* Ses paa Træk i Distriktet, saaledes $\frac{18}{4}$ 1932, første Gang og senere enkelte Gange. (16).

36. (Ø. Lolland). Y Storskoven, fra $\frac{3}{7}$ til $\frac{17}{7}$ 1930, iagttaget; Rede ikke fundet, men menes ynglende. (1).
T Sakskøbingegn, $\frac{3}{4}$ 1928, set. Forekommer aarlig. (D. F. II).
37. (Falster). *T* Orehoved, $\frac{17}{10}$ 1902, 1 ♀(?) paa Zool. Museum. (Z. M.).
- 39 a. (Vordingborg—Næstved). Y Lekkende Skov, $\frac{9}{7}$ 1929, hørt og set en ♂ ad. (D. O. F. T. 25). $\frac{27}{5}$ 1937, hørt synge. (D. O. F. T. 25).
T Baarse, $\frac{14}{4}$ 1934, 1 ♂ sang. (D. O. F. T. 33 og (14)). Vordingborg, $\frac{27}{4}$ 1941, 1 ♂ sang. (14).
- 39 b. (Stevns). Y Spredt som ynglende i Distriktet. (9).
T Rønnede, $\frac{24}{4}$ og $\frac{25}{4}$ 1907, hørt synge i Tjørnekrat. $\frac{2}{5}$ 1907, igen en set. (D. O. F. T. 1).
40. (Ringsted—Køge). Y Vallø (udateret), 2 Æg paa Zool. Museum fra G. W. WEDELLESBORG's Samling. (Z. M.).
T Haslev, $\frac{4}{10}$ - $\frac{15}{10}$ 1903, 1 opholdt sig i Have; søgte Føde i Hyldbuse og i et Rosenbed. (D. O. F. T. 10). Dendrup Vænge, Haslev, $\frac{2}{4}$ 1933, 4 iagttaget (D. O. F. T. 28). Jersie, Køge, $\frac{16}{10}$ 1936, 1 sang. (22). Gisselfeldt, $\frac{2}{5}$ 1937, 1 hørt og set. (30).
41. (Skelskør—Sorø). Y Juni 1940, hørt synge. (22).
T Næstved, $\frac{17}{5}$ 1888, 1 set. (COLLIN III). Sorø, hørt et Par Gange paa Gennemrejse mod Nord i Lille Bøgeskov og Bjernede Skov. (D. O. F. T. 25).
42. (Kalundborg). *T* Allehave, Saltbækvig, $\frac{18}{9}$ 1932, 1 hørt synge. (D. O. F. T. 26).
- 45 a. (Roskilde—Holte). Y Stampens Ege, $\frac{25}{6}$ 1885, 5 Æg i Zool. Museums Samling fra BENZON. (Z. M.). Gelskov, $\frac{29}{5}$ 1914, Rede med 6 Æg. (D. O. F. T. 17). Hareskov, $\frac{18}{6}$ 1933, hørt synge. (13). Holte, 1937, hørt i Yngletiden. (21). $\frac{5}{6}$ 1940, hørt. (29). Frederiksdal Storskov, Hulsø, $\frac{4}{6}$ 1938, 1+1 synge med 7—800 Meters Afstand. $\frac{26}{6}$ 1938, igen 1 hørt. $\frac{25}{5}$ og $\frac{18}{6}$ 1939, hørt. $\frac{2}{6}$ 1940, hørt. (21). $\frac{18}{6}$ 1940, Redefund. (D. O. F. T. 34). Sommeren 1940, hørt ved de sædvanlige Steder. (21). Klampenborg, 1939, hørt i Yngletiden. (29). Ordrup, $\frac{15}{6}$ og $\frac{17}{6}$ 1939, hørt. Charlottenlund, $\frac{4}{6}$ 1940, hørt. (21). Køge Bugt, 1940, hørt i Yngletiden. (39).
T Boserup Skov, Roskilde, $\frac{28}{4}$ 1861, 1 set (BENZON). Gelskov, Holte, $\frac{9}{5}$ 1873, 1 skudt. $\frac{11}{5}$ 1873, skudt en ♂ ad. med Testes saa store som Ærter. $\frac{18}{5}$ 1879, igen 1 skudt. Holte, kendes navnlig fra Foraarstræk, som i Regelen falder omkr. 18—20. April. Enkelte Gange hørt sidst i September og først i Oktober. (D. O. F. T. 17). Furesø, $\frac{17}{4}$ 1932, 1 hørt og set. Dyrehaven, $\frac{22}{4}$ 1934, 1 sang. Farum Sø, $\frac{18}{4}$ 1934, 1 sang. (22). Søndersø, $\frac{19}{4}$ 1935 og $\frac{12}{4}$ 1936, 1 sang. (21). Damhussøen, $\frac{17}{4}$ 1936, 1 sang i Regnvej. Ordrup, $\frac{10}{4}$ 1937, 1 sang. (22). Frederiksdal, $\frac{10}{4}$ 1939, 1 hørt. Charlottenlund, $\frac{1}{5}$ 1939, 1 hørt. Taarbæk, $\frac{21}{10}$ 1939, syngende. (21). Bagsværd, $\frac{1}{5}$ 1940, 1 iagttaget. (22). Fæstningskanalens Udmunding, Utterslev Mose, $\frac{1}{10}$ 1940, 2 Stkr. blev set. (D. O. F. T. 34).
- 45 b. (Nordsjælland). Y Nøddebo, $\frac{2}{6}$ 1872, 1 Æg paa Zool. Museum fra G. W. WEDELLESBORG's Samling. (Z. M.). Gribskov, $\frac{29}{5}$ 1901, 7 Æg paa

Zool. Museum fra SCHJØLER's Samling. (Z. M.). Hellebæk, $\frac{9}{7}$ 1935, 1 hørt og set. (D. O. F. T. 29).

- T Helsingø*, $\frac{11}{10}$ 1888, 1 set. (COLLIN III). Esrum Sø, $\frac{12}{4}$ 1933, 1 sang. (3). Sjølsø, $\frac{18}{4}$ 1933, 1 hørt. Hundested Fyrbakke, $\frac{22}{4}$ 1935, 3 set. (22). Bøgholm Sø, $\frac{9}{8}$ 1935, hørt. (26). Esrum Sø, $\frac{18}{4}$ 1936, 3 i Træer ved Bredden, nogle sang. (D. O. F. T. 31 og (21)). Nakke, Hundested, $\frac{2}{5}$ 1937, 1 sang. (23). Frederikssund, Egelundshuset, $\frac{26}{4}$ og $\frac{29}{4}$ 1938, 1 sang. Færgelunden, $\frac{5}{5}$ 1938, 1 iagttaget. Samme Sted, Foraar 1940, hørt. (40). Donse, Hørsholm, $\frac{30}{4}$ 1939, 1 hørt. (21).
46. (København—Amager—Saltholm). *T København*, iagttaget paa flg. Data: $\frac{12}{10}$ — $\frac{18}{10}$ 1887. (Ornis). $\frac{22}{4}$ 1889, $\frac{24}{4}$ 1891, $\frac{11-12-18}{10}$ 1891, $\frac{20}{9}$ 1891, $\frac{24}{4}$ 1892, $\frac{25}{9}$ 1892, $\frac{20}{4}$ 1894, $\frac{16}{9}$ 1894, $\frac{20-21}{4}$ 1895, $\frac{21}{9}$ 1895, $\frac{7}{5}$ 1899, $\frac{8}{10}$, $\frac{16}{10}$, $\frac{18}{10}$ 1903, $\frac{18}{4}$ 1904, $\frac{28}{4}$ 1905, $\frac{3}{5}$ 1908 og $\frac{19}{4}$ 1910. (V. M.). Set paa Foraarstræk og en enkelt Gang i Begyndelsen af Oktober, da der var 2 sammen. (D. O. F. T. 19). Kongelundens Veststrand, $\frac{11}{10}$ 1930, 2—3 set. Christianshavns Vold, $\frac{18}{10}$ 1931, 1 taus. Aflandshage, Amager, $\frac{28}{4}$ 1935, 1 iagttaget. Holmegaard, Saltholm, $\frac{12}{5}$ 1936, 1 set. $\frac{17}{5}$ 1937, 1 set mellem Løvsangere. (22). Amager, $\frac{10}{4}$ 1937, iagttaget. Kongelunden, $\frac{18}{4}$ 1937, set. (12). Amager, $\frac{2}{5}$ 1937, 1 set. (35). Fælledparken, $\frac{28}{4}$ 1938, 1 sang. (10). Kongelunden, $\frac{8}{5}$ 1938, hørt 1 synge. $\frac{9}{4}$ og $\frac{23}{4}$ 1939, 1 hørt. $\frac{28}{4}$ 1940, 1 hørt. Østre Anlæg, $\frac{23}{4}$ 1939, 1 hørt. (21). Kongelunden, $\frac{1}{10}$, $\frac{8}{10}$, $\frac{10}{10}$ 1940, hørt synge. (29).
47. (Bornholm). *T Sjælden paa Træk*. (25).
48. (Haderslev). Y F. SALOMONSEN noterede Gransangeren paa flg. Lokalteter i Maj-Juni 1929: Pamhule, Hytterkobbøl, Østergaards Mølles og Lille Mølles Skov, Rise Skov og Hjelm Skov. (D. O. F. T. 24). Haderslev, $\frac{12}{6}$ 1930, hørt synge to Steder. (22). Jels, alm. i Skovene som Ynglefugl. (31).
- T Haderslev*, $\frac{11}{4}$ 1930, hørt to Steder. (22).
49. (Rødding—Løgumkloster). Y $\frac{15}{6}$ 1927, hørt synge. $\frac{2}{6}$ 1930, sang 3 à 4 Steder. Lindet, Juni 1930, sang flere Gange. (22).
- T Gram*, $\frac{11}{4}$ 1930, hørt. Mandbjerg, $\frac{28}{4}$ 1930, sang. (22).
50. (Vestligste Sønderjylland). *T Ret hyppig paa Foraarstræk*. (31).
51. (Tønder—Tinglev). Y Draved Skov, Maj-Juni 1929, iagttaget. (D. O. F. T. 24).
- T Ret hyppig paa Foraarstræk*. (31).
52. (Sundeved). Y Iagttaget Maj-Juni 1929 paa flg. Lokalteter: Graasten Skove, Sotterup Skov, Aarup Skov, Søgaard Skov, Hørsnap Skov og Munke Mølle. (D. O. F. T. 24). Graasten, Juli 1933, ingen Sjældenhed i Skovene. (D. O. F. T. 30).
53. (Als). Y F. SALOMONSEN's Iagttagelser i Maj-Juni 1929 fra flg. Lokalteter: Arnkils Fredskov, Sønderkov, Mjang Skove, Nørreskov, Lambjerg Indtægt, Augustenborg Park. (D. O. F. T. 24). Nørreskov, $\frac{2}{8}$ 1929, hørt rundt omkring. (D. O. F. T. 25). $\frac{21}{5}$ 1932, hørt og set. (D. O. F. T. 26).
- T Blommeskobbøl*, $\frac{1}{4}$ 1938, den første set. Nørreskov, Taksensand, $\frac{4}{4}$ 1938, den første sang. $\frac{5}{4}$ 1938, mange syngende og lod deres spurvelignende Stemme høre. (8).

Træk.

Gransangeren træffes i Træktiden i Hegn, Haver og Skove, oftest opholder den sig i høje Træer, hvor den er travlt beskæftiget med at søge Føden. Hannen er en flittig Sanger, der alt imens den søger efter Føde giver sig Tid til en lille Sang. I Modsætning til de fleste andre Fugle træffes den syngende

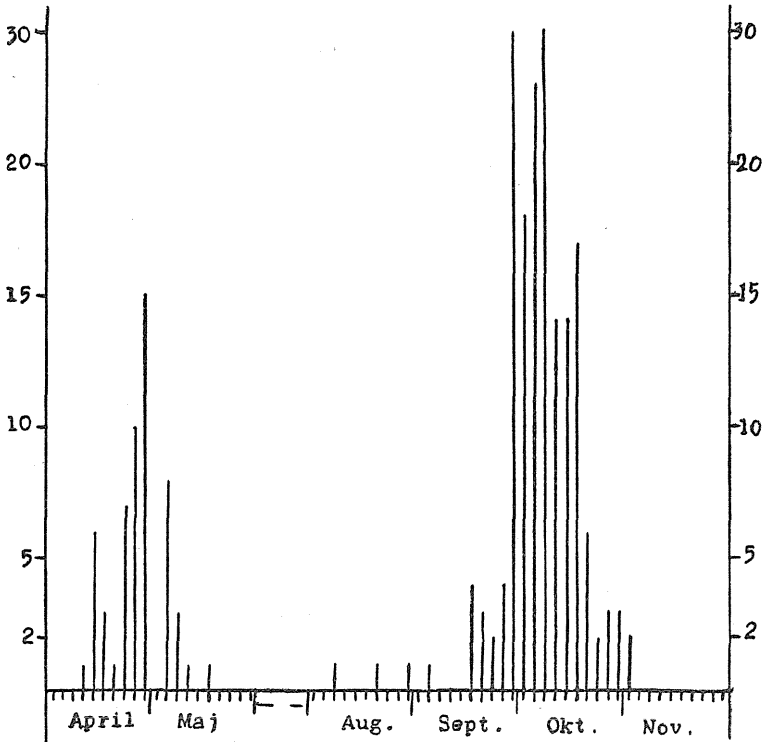

Fig. 2: Fald ved Fyrene 1882 - 1938.

i Træktiden om Efteraaret. Paa Træk viser den sig saa godt som over hele Landet, dog optræder den langtfra lige hyppigt alle Steder. Paa Bornholm er den saaledes kun bemærket enkelte Gange i Træktiden.

Der foreligger et betydeligt Materiale fra Fyrberetningerne. Fra 1882 til 1938 er den faldet 287 Gange fordelt paa 49 Aar. 56 Fald er fra Foraarsstrækket og 181 Fald fra Efteraarstrækket. I Forhold til mange andre Arter er det kun et lille Mate-

staaende er opstillet et Skema over Fordelingen af de to Køns Forekomst i de forskellige Maaneder.

	April		Maj		Aug.		Sept.		Okt.		Nov.	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
1.—3.....									5	6	1	
4.—6.....			1	5			1		7	7		
7.—9.....			1	2		1			9	7		
10.—12.....									1	2		
13.—15.....	3						1		1	3		
16.—18.....	3						1	1	1	3		
19.—21.....	1							1	3	2		
22.—24.....												
25.—27.....	6							3	2			
28.—30/31...	6				1		5	7				

Materialet til Skemaet er fremkommet ved Uddrag af Fyrberetninger og Gennemgang af Zool. Museums Skindsamling. Ganske vist er det saa faa Fugle, der foreligger sikker Kønsbestemmelse paa — 28 fra Foraarstræk og 82 fra Efteraarsstræk —, at man ikke kan bruge Skemaet til at fastslaa nogen bestemt Regel, men det giver dog et Fingerpeg.

Bemærkelsesværdigt er, at der ikke foreligger nogen kønsbestemt ♀ fra April Maaned. De 7 ♀♀, hvorom der foreligger Meddelelse, er fra første Trediedel af Maj. Vender man tilbage til Betragtning af Foraarstrækket, vil man se, at Kulminationspunkterne i Fig. 2 og 3 ikke falder sammen; men Iagttagelserne Fig. 3 naar før til Kulmination end Fyrfaldene Fig. 2. Aarsagen dertil maa søges deri, at Iagttagelserne især tilskriver sig syngende Fugle, med andre Ord Hanner. Efter det opstillede Skema foregaar ♂♂'s Træk langt tidligere end ♀♀'s. Fig. 3 maa saaledes betragtes som i Hovedsagen værende et Billede paa ♂♂'s Træk, medens Fig. 2 viser Trækket for baade ♂♂ og ♀♀.

Man kan saaledes med nogen Sikkerhed fastslaa, at ♂♂'s Træk her i Landet begynder først i April; i første Tredjedel af Maaneden er det endnu kun ret svagt, kulminerer i anden Trediedel og tager saa jævnt af i sidste Trediedel for at slutte i Begyndelsen af Maj. Naar der er iagttaget syngende ♂♂ ind i Maj, kan det meget vel være vore egne Ynglefugle, som er

med til at udviske Billedet af Trækkets Afslutning om Foraaret og Efteraarstrækkets Begyndelse.

Hunnernes Foraarstræk synes at kulminere i første Tredjedel af Maj.

Efteraarstrækket synes at strække sig over et længere Tidsrum. Efter baade Fyrberetningerne og Iagttagelserne foreligger Meldinger om Træk allerede fra August, paa hvilken Tid enkelte synes at bryde op fra Ynglepladserne og begynde Vandring mod Syd. Hovedtrækket begynder i sidste Halvdel af September, naar til Kulmination i de sidste Dage af September og første Trediedel af Oktober, er endnu kraftigt i anden Trediedel af Oktober, men tager saa jævnt af og slutter omkring 1. November. Efter Skemaet over Fordelingen mellem de to Køns Træk vil ses, at de to Køns Hovedtræk falder omtrent samtidigt. Fald af ♀♀ er senest sket 20. Oktober, mens ♂♂ er faldet saa sent som 2. November. Efter 2. November er Gransangeren ikke paavist her i Landet.

Mængden af de trækkende Fugle synes at være nogenlunde konstant fra Aar til Aar. I Regelen er der faldet 1 à 2 Fugle aarligt, enkelte Aar kan vise op til 15 Fald, og Efteraaret 1915 faldt 27 Fugle.

Gransangeren trækker enkeltvis eller i Smaaflokke. En Oversigt over, hvor mange Fald der er fra ét Fyr paa én Nat viser følgende:

Foraar: 38 Gange 1 Fald meldt, 5 Gange 2 Fald og 2 Gange 4 Fald (Læsø Trindel $\frac{22}{4}$ 1890 og Anholt $\frac{29}{4}$ 1903).

Efteraar: 118 Gange 1 Fald, 17 Gange 2 Fald, 4 Gange 3 Fald (Skagen $\frac{5}{10}$ 1907, Anholt $\frac{9}{10}$ 1907 og $\frac{15}{10}$ 1918 samt Blaavand $\frac{7}{10}$ 1915), 3 Gange 4 Fald (Anholt $\frac{30}{9}$ 1886, Hanstholm $\frac{30}{9}$ 1886 og Blaavand $\frac{8}{10}$ 1915). Kun 1 Gang er der faldet 5 Fugle (Lyngvig $\frac{5}{10}$ 1935).

Største Antal Fugle faldet paa én Træknat er om Foraaret, 5 Fald ved 3 Fyr $\frac{28}{4}$ 1924. Om Efteraaret er der 2 Gange faldet 8 Fugle samme Træknat, saaledes $\frac{30}{9}$ 1886 ved 2 Fyr og $\frac{7}{10}$ 1915 ved 4 Fyr. At Gransangeren trækker enkeltvis eller i Smaaflokke, stemmer ogsaa godt med Meddelelser fra Distrikterne, som for største Parten drejer sig om Iagttagelser af enkelte Fugle, højst er to eller tre Fugle set samtidig paa samme Lokaltet. — Kun 1 Iagttagelse melder om mindst 100

Fugle i tilsyneladende samlet Flok, nemlig fra Egebjerggaards Skov i Distrikt 29 den 21/4 1940, hvilket maa betragtes som en Undtagelse (8). At den fortrinsvis trækker enkeltvis eller i Smaaflokke stemmer godt overens med Gransangerens Indstilling i Yngletiden, da den ikke taaler andre Artfællers Nærværelse. (Herom senere).

Ved en Undersøgelse over, hvilke Trækretninger Gransangeren benytter over vort Land, kan det have Interesse at se, hvilke Fyr der er sket Fald ved. Fyrene er opdelt i 5 Grupper. Fald har fundet Sted ved følgende Fyr:

	For- aar	Efter- aar	Sydl. Kattegat Fyr	For- aar	Efter- aar
Esbjerg Fyr					
Horns Rev	2	6	Anholt Knob	2	4
Vyl	1	11	Anholt	9	5
Blaavand		13	Fornæs	1	
Graadyb	1	3	Hesselø	3	3
Vestkyst Fyr			Schultz's Grund		9
Lyngvig		9	Hals Barre	3	1
Bovbjerg		1	Hjelm	2	2
Thyborøn		1	Sejrø	3	
Lodbjerg		2	Refnæs		1
Hanstholm	3	11	Gilleleje Flak		1
Rubjerg Knude	1	3	Sydlig Fyr		
Hirtshals		5	Stevns	1	5
Nordl. Kattegat Fyr			Sprogø		1
Skagen	1	13	Omø	1	2
Læsø Trindel	6	4	Kjelds Nord	4	1
Østre Flak	3	3	Skjoldnæs	2	6
Læsø Rende	1	9	Helnæs	1	
Nordre Rønne		2	Gedser Rev		12
Kobbergrund	5	5	Christiansø		1
			Hammershus		2
			Dueodde		1

Gransangeren falder, som det vil ses af ovenstaaende, ved en Række af vore Fyr, men kun faa Fyr kan vise mere end 10 Fald. Ved en Sammenligning mellem Fald og Træknætter ved de 5 Grupper af Fyr faas følgende:

	Foraar		Efteraar	
	Fald	Trækn.	Fald	Trækn.
Esbjerg Fyr	4	4	33	21
Vestkyst Fyr	4	3	32	24
Nordl. Kattegat Fyr	16	11	36	23
Syd. Kattegat Fyr	23	15	49	33
Sydlige Fyr	9	9	31	25

Disse to Opstillinger viser, at Gransangerens Foraarsstræk fortrinsvis gaar over det sydlige Kattegat og er ret stærkt over det nordlige Kattegat. Stærkest viser Faldene sig at være ved Anholt Fyr, hvilket er naturligt, da det er det stærkest lysende Fyr i det sydlige Kattegat.

Vestkystfyrene og især Esbjerg Fyrene er meget stærkt lysende Fyr, men trods dette er der dog kun faa Fald fra disse Fyr, hvilket maa skyldes, at Trækket om Foraaret for en stor Del gaar uden om disse Egne. De sydlige viser ogsaa kun ringe Besøg, og Fyrene ved Bornholm, som ganske vist ogsaa henregnes under denne Gruppe, har overhovedet intet Fald at fremvise. Hovedtrækket om Foraaret maa efter dette gaa over det sydlige Jylland og ud over Kattegat til Sverige.

Fra Efteraarstrækket viser Faldene sig at være mere jævnt fordelt over hele Landet, dog spores det stærkeste Træk ogsaa her i det sydlige Kattegat. Esbjerg Fyrene har trods deres store Lysstyrke ikke noget stort Antal Fald at vise; saa man tør vel formode, at Trækket ogsaa i nogen Grad falder uden for disse Fyrs Omraade. Det større Antal Fald i Efteraarsmaanederne maa sikkert særlig tilskrives de mørke Nætter paa denne Aarstid; Sommerens Tilvækst af Fugle begunstiger vel ogsaa det større Antal Fald, selvom det kun spiller en mindre væsentlig Rolle.

Fyrberetningerne giver endvidere Oplysning om Vind og Vejr i de Nætter, hvor der har fundet Fald Sted. De foreliggende Oplysninger om Vindretningen viser følgende Fordeling af Trækket:

	Vindretning	Foraar	Efteraar
I	Kvadrant (Nord—Øst) % ₀	6	21
II	„ (Øst—Syd) % ₀	66	42
III	„ (Syd—Vest) % ₀	22	23
IV	„ (Vest—Nord) % ₀	6	14

Deraf fremgaar, at Trækket For- og Efteraar især foregaar ved Vinde i II Kvadrant og i nogen Grad i III Kvadrant, idet det største Antal Fald noterer sig fra Nætter med Vinden i de to Kvadranter. Vinde i I og IV Kvadrant synes i mindre Grad at begunstige Trækket om Foraaret end om Efteraaret.

Om Vindstyrken foreligger følgende:

Baufort's Skala*)	0	1	2	3	4	5	6
Foraar %	3	15	34	27	15	3	3
Efteraar %	1	22	28	36	4	8	1

Dette Skema viser, at Trækket om Foraaret især finder Sted ved Vindstyrke 2 og 3, i nogen Grad ved Vindstyrke 1 og 4, medens Faldene kun er smaa ved Vindstille og Vindstyrke 5—6. Efteraarstrækket foregaar især ved Vindstyrke 1—3, sjældnere finder Fald Sted Vindstille og Vindstyrke 4—6. Hverken For- eller Efteraar har der fundet Fald Sted ved større Vindstyrke end 6. Gennemsnitlig finder Foraarstrækket Sted ved større Vindstyrke end Efteraarstrækket.

Endelig kan opstilles følgende Skema over Vejret i de Træk-nætter, hvor der har fundet Fald Sted:

Vejret	Foraar	Efteraar
Klart	0	3
Overtrukket	41	48
Dis	11	21
Taaage	12	7
Regn	34	21
Sne	2	0

Ved et Blik paa dette Skema vil man se, at Faldene især finder Sted i mørkt Vejr, og naar det regner. I klart Vejr kommer Gransangerne sjældent til Fyrene.

Racer.

Som allerede omtalt optræder Gransangeren i Danmark i 2 Racer. Af de Racers Yngleomraader fremgaar det, at Danmark omtrent ligger paa Grænsen mellem de to Racer.

Gransanger (*Phylloscopus collybita collybita* (VIEILL.)), hvis Yngleomraade ligger Syd for Danmark, har sin Nordøst-

*) 0 = Vindstille, 12 = Orkan.

grænse her i Landet. At de i Jylland og paa Fyn ynglende Fugle tilhører denne Race, er en Kendsgerning, efter at F. SALOMONSEN i 1929 nedlagde et Antal Ynglefugle i Sønderjylland (se D. O. F. T. 24).

Skandinavisk Gransanger (*Phylloscopus collybita abietinus* (NILSS.)), som yngler Nord og Øst for Danmark, træffes ynglende over hele Norge og Sverige i de nordligste Egne, mod Syd til Helsinglandet, og i Värmland til Vänern Søen.

I 1898 og 1899 er Gransangeren dog truffet ynglende i „Kollaberga kronspark i norra Skåne“, men denne Plads er igen forladt, og Fuglens sydligste Yngleomraade er nu Egne, der ligger ca. 300 km længere mod Nord. (RENDAHL).

Hvilken Race de sjællandske Gransangere tilhører, er et Spørgsmaal, som ikke med Sikkerhed kan klarlægges, før der foreligger nedlagte Ynglefugle fra Sjælland.

Grænsen mellem Nominatformen og den Skandinaviske Gransanger kan lige saa vel gaa ved Store Bælt som ved Øresund. Det ligger dog nær at tænke, at de sjællandske Gransangere tilhører Nominatformen, som i Jylland er udbredt mod Nord til Aarhus. Et Fald af en ♂ ved Omø Fyr d. 7/5 1908, som har et Vingemaal paa 59,0 mm, kunde tyde paa, at denne Antagelse er rigtig. Underligt synes det dog, at der saa godt som ingen Oplysninger foreligger fra Vest- og Sydsjælland samt Lolland-Falster og Møen. Afgørelsen faar dog staa hen til fyldestgørende Materiale foreligger, men det vil koste mindst en halv Snes Fugle af den lidet talstærke sjællandske Stamme Livet.

De gamle Redefund fra Sjælland 1872, 1885 og 1901 sammenholdt med Redefundene fra Kollaberga i Skaane 1898 og 1899 kunde tyde paa samme Population.

Paa Zool. Museum findes en Del Skind, som Forf. har gennemgaaet og taget Vingemaalene paa. Desværre er der kun 40 sikkert kønsbestemte Skind. Deraf er 8 sønderjydske Ynglefugle fra 1929 af SALOMONSEN, 12 Fyrfugle fra Foraarsstræk og 20 fra Efteraarsstræk. Nedenstaaende et Skema over de paa Zool. Museum opbevarede kønsbestemte Skinds Vingemaal*):

*) Vingen strakt ud ad en Lineal.

Sønderjydske Ynglefugle; ad. ♂♂.

18/5	1929	— Pamhule	Vinge: 59,0 mm
18/5	"	— "	" 59,5 "
18/5	"	— "	" 59,5 "
1/6	"	— Arnkil Fredskov	" 59,5 "
8/6	"	— Graasten Park	" 60,0 "
19/5	"	— Pamhule	" 60,5 "
21/5	"	— Hytterkobbel	" 60,5 "
4/6	"	— Augustenborg	" 61,0 "

Foraarstræk: ♂♂.

7/5	1908	— Omø Fyr	Vinge: 59,0 mm
16/4	1926	— Skagen	" 62,0 "
26/4	1906	— Hanstholm	" 62,0 "
14/4	1914	— Østre Flak	" 63,0 "
14/4	1892	— Lersøen	" 63,5 "
26/4	1906	— Hanstholm	" 63,5 "
25/4	1909	— Anholt	" 65,0 "
28/4	1924	— Hals Barre	" 65,0 "

Foraarstræk: ♀♀.

6/5	1910	— Anholt	Vinge: 56,5 mm
9/5	1908	— Fornæs	" 57,5 "
4/5	1924	— Anholt	" 58,0 "
4/5	1924	— Helnæs	" 59,0 "
6/5	1910	— Anholt	" 60,2 "

Efteraarstræk: ♂♂.

6/10	1891	— Schultz's Grund	Vinge: 57,0 mm
20/10	1885	— Bovbjerg	" 58,0 "
2/10	1903	— Kobbergrund	" 58,5 "
1/10	1886	— Skagen	" 59,0 "
9/10	1907	— Hanstholm	" 63,0 "
19/10	1914	— Lyngvig	" 64,0 "
30/9	1895	— Kobbergrund	" 64,9 "

Efteraarstræk: ♀♀.

25/9	1925	— Anholt	Vinge: 56,4 mm
11/10	1907	— Fornæs	" 56,8 "
16/10	1893	— Sprogø	" 57,0 "

18/9	1903	— Anholt	Vinge: 57,0 mm
14/10	1906	— Hirtshals	" 57,0 "
17/10	1914	— Anholt	" 58,0 "
28/9	1930	— Gedser Rev	" 58,0 "
2/10	1903	— Skagen	" 58,3 "
5/10	1907	— "	" 58,5 "
25/9	1925	— Anholt	" 60,0 "
28/9	1930	— Gedser Rev	" 60,2 "
20/9	1927	— Hanstholm	" 64,0 "
2/10	1903	— Læsø Trindel	" 64,5 "

Af disse Skemaer vil ses, at de sønderjydske Ynglefugle viser et ret lille Vingemaal, som varierer mellem 59,0 og 61,0 mm, og tilhører altsaa Nominatformen, som E. STRESEMANN (D. O. F. T. 14) for ♂♂'s Vedkommende opgiver Vingemaalet til 57—63 mm, medens samme for *Phyll. c. abietinus*'s ♂♂ angiver Vingemaalet til 60—67 mm.

HARTERT angiver for *Phyll. c. collybita* Vingen hos ♀♀ til 55—60 mm og for ♂♂ til 62 mm (undtagelsesvis, siger han, skal ♂'s dog kunne naa 65 mm). *Phyll. c. abietinus* angives hos HARTERT til 56—60 mm for ♀♀, og 62—67,3 mm for ♂♂.

Betragtes Skemaet over ♂♂ fra Foraarsstræk vil det ses, at alle, med Undtagelse af ♂ fra Omø Fyr 7/5 1908, med Vinge paa 59,0 mm falder ind under de hos HARTERT angivne Maal for *Phyll. c. abietinus*, hvad man ogsaa kunde vente efter Stedet for disses Fald.

For ♂♂'s Vedkommende fra Efteraarstræk er Billedet ikke saa klart, hvilket ogsaa kan skyldes Tilstedeværelsen af Ungfugle og Fugle, hvis Fjerskifte endnu ikke er fuldt tilendebragt.

For ♀♀ er Sagen endnu mere vanskelig, da Vingemaalene for de to Racer falder omtrent sammen, med svag Tendens til større Maal for *Phyll. c. abietinus*. Kun skal her bemærkes, at der blandt Skindene af ♀♀ paa Zool. Museum findes Eksemplarer, som i Vingemaal overgaar de hos HARTERT angivne største Maal.

Iøvrigt maa anføres, at de to Racer kun lader sig opdele ved Sammenligning af længere Serier af Skind, og næppe ved

Hjælp af enkelte Skind, idet Vingemaalene for de to Racer gaar over i hinanden.

Farven hos de to Racer er meget nær den samme. Dog skal Nominatformen efter HARTERT være en Tone mørkere i Fjerdragten end *Phyll. c. abietinus*, hvilket ogsaa fremgik ved Sammenligning paa Zoll. Museum mellem de sønderjydske Ynglefugle og ♂♂ fra Foraarsstræk. Efteraarsfuglene har et mere eller mindre stærkt fremtrædende gulligt Skær i Fjerdragten.

Sammenfattende kan siges, at Hovedparten af de ved de danske Fyr faldne Fugle tilhører den skandinaviske Gransanger, *Phylloscopus collybita abietinus*, som paa Træk fra og til deres Ynglepladser i Norge og Sverige passerer Danmark.

Biologiske Iagttagelser.

Under dette Punkt fremfører Forf. for største Delen egne Iagttagelser. Emnet vil dog ikke blive særlig udførligt behandlet, da der for Tiden fra anden Side arbejdes paa en større Afhandling om dette Emne. Naar Forf. alligevel vil fremkomme med nogle korte Bemærkninger, er det tænkt som en lille Hjælp til de, som ikke kender Gransangeren, men som opholder sig paa Lokalteter, hvor den maatte forventes at kunne træffes i Yngletiden.

Mange Mennesker kender ikke Gransangeren, saa de er i Stand til at skelne den fra Løvsangeren (*Phylloscopus trochilus*). Træffes Fuglene frit i Naturen, er det ogsaa meget vanskeligt selv ved Hjælp af de bedste Kikkerter at afgøre hvilken af de to Fugle, man har for sig. Det mest omtalte Kendemærke er, at Gransangeren har sorte Ben, og Løvsangeren gulbrune Ben. Dette Kendetegn kan bruges, men det maa gøres med Forsigtighed, da Lysforholdene i Skoven ofte spiller meget ind.

Hvad de to Fuglearters Farve i Fjerdragten angaar, er Gransangeren gennemgaaende mørkere og mere graalig end Løvsangeren. Desuden har Gransangeren i Regelen et brunligt Anstrøg paa Forbrystet, ligesom dens Næb i det hele er mindre end Løvsangerens.

Enkelte Individder kan imidlertid fravige Regelen baade

hvad Benenes og Fjerdragstens Farve angaar, saa en sikker Bestemmelse ad denne Vej ikke er mulig.

Disse Kendetegn er lidet anvendelige i Naturen, hvor man sjældent har de to Arter Side om Side. Har man derimod Fuglene i Haanden, stiller Sagen sig anderledes, idet der i saa Tilfælde gives et absolut sikkert og let anvendeligt Kendemærke i Svingfjerenes indbyrdes Længdeforhold. Hos Gransangeren er 2. Svingfjer altid kortere eller højst lige saa lang som 6. Svingfjer. Hos Løvsangeren er 2. Svingfjer altid længere

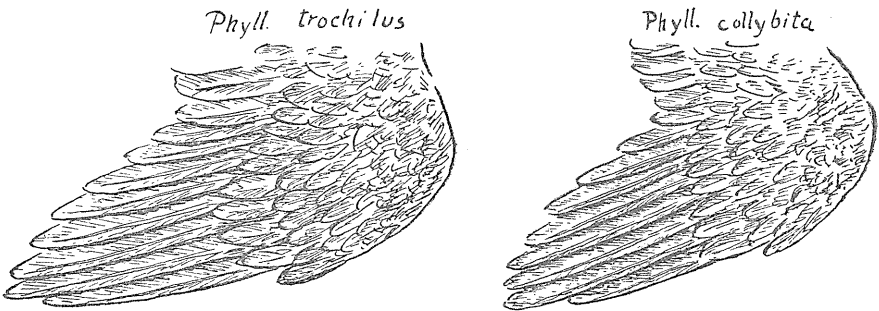

Fig. 4. Skitse af Vinge af Løvsanger og Gransanger.

end 6. Svingfjer. Dette bevirker at, Gransangerens Vinge, faar en mere afrundet Form end Løvsangerens.

Vil Fuglene lade Stemmen lyde, hvad Gransangerhannen især er meget villig til, er en Bestemmelse let. Gransangerens „sjilp-sjalp“ i forskellige Variationer saasom „sjilp-sjilp-sjalp“ eller „sjalp-sjilp“ o. l. er saa karakteristisk og gennemtrængende en Lyd, som ikke kan forveksles med nogen anden Fugls Stemme.

I Yngletiden synger ♂ altid fra høje Træer i Redens Nærhed, højst fjerner den sig 100 à 150 m fra Reden. Har man fundet dens Rede, kan man være sikker paa, at der ikke findes andre Gransangerreder inden for det Omraade, som ♂ nu engang kalder sit. Gransangerhannen er en meget stridbar Herre, som ikke taaler Artfæller paa sit Domæne. Kommer tilfældigvis en anden ♂ i Nærheden, bliver den jaget bort omgaaende.

Ynglefuglene ankommer øjensynligt sidst i April eller først

i Maj. Hannen kommer først. Naar ♀ er kommet i første Halvdel af Maj, opsøges et Sted til Redens Anbringelse, og begge Fuglene hjælper hinanden med Redebygning. Dog mener Forf., at ♀ er den flittigste ved dette Arbejde, medens ♂ ideligt opmuntrer hende med en lille Sang.

Til Yngleplads foretrækker Gransangeren efter Forf.'s Opfattelse ikke, hvad Navnet kunde tyde paa, Granskove. Derimod synes den at have Forkærlighed for Blandingsskov af Bøg, Eg og Gran, og især hvor saadan findes af forskellig Alder, saa der kan være lav, tæt Ungskov til Redens Anbringelse og høje — helst fritstaaende — gamle Træer til Opholdssted for Hannen. Er disse Betingelser til Stede og Terrainet tillige er bakket, synes Stedet at være særlig ideelt. I Sverige, hvor Skandinavisk Gransanger forekommer Nord for Løvskovområdet, yngler den dog i Granskove. (WESTERLUND).

Reden anbringes saa godt som altid ud til en Lysning i Skoven, det være sig en aaben Plads, en Skovvej eller i selve Udkanten. Den kan være anbragt paa Jorden eller over Jorden i indtil 1 Meters Højde. I Regelen er den godt camoufleret, saa den er vanskelig at opdage. Fuglen holder tillige haardt paa Reden og forlader den først ved kraftig Forstyrrelse.

Sammenligner man Reder af Gransanger med Løvsangerens Reder, vil man finde, at Gransangeren bruger langt grovere Materiale end Løvsangeren. For det yderste Lags Vedkommende er det et meget løst sammensat Byggemateriale bestaaende af grove, lange, tørre Græsstraa, tørre Blade af Bøg og Eg, som er karakteristisk for Gransanggereder. Tages Reden op fra sit Leje, falder dette Camouflage meget let fra hinanden, og tilbage bliver den „indre“ Rede, som ogsaa oftest bestaar af et forholdsvis ret groft Materiale: tørre Græsstraa, enkelte Haar og større og mindre Fjer, gerne lyse i Farven, alt fast og tæt sammenflettet. Saadanne konstruerede „Dobbeltreder“ har Forf. ikke truffet hos Løvsangeren, hvor det ydre og indre Materiale er flettet ind i hinanden, og Overgangen fra det ene Lag til det andet ikke i den Grad kommer frem. I Størrelse er disse to Fuglearters Reder meget lig hinanden. Indgangshullet i Rederne er dog forskellige, idet Gransangeren

laver et ret stort Hul, ca. 3,5 cm, der tillige vender skraat opad, saa man oftest, uden at berøre Reden, kan se, hvad den indeholder.

I sidste Tredjedel af Maj er Kuldet i Regelen udlagt. Tidspunktet kan dog variere noget, idet Rede er fundet med fuldt Kuld saa tidligt som $14/5$ 1903 paa Langeland (19). Æggenes Antal er for de her i Landet fundne Reder i Almindelighed 6, mindre Antal som 4 og 5 er fundet, men disse tilskriver sig sikkert ofte Kuld af Fugle, hvis første Rede er blevet ødelagt, eller ogsaa er det andet Kuld. Større Antal end 6 er kun paavist her fra Landet én Gang, nemlig Kuld paa 7 Æg fra Grib Skov $29/5$ 1901. Fra Norge angives den at lægge 6—8 Æg (N. O. T. I), og fra Sverige angives Æggenes Antal at være 5—8 (WESTERLUND). Det kunde af dette se ud, som den skandinaviske Gransanger lægger større Kuld end den i Danmark ynglende Nominatform.

Forf. fandt $1/7$ 1940 en Rede med 4 Æg, hvilket kunde tyde paa, at Gransangeren ligesom Løvsangeren undertiden lægger to Kuld en Sommer.

Æggene er meget tyndskallede. Bundfarven er renhvid med flere eller færre, større eller mindre mørkt rødbrune Pletter, som oftest er tættest ved Æggenes butte Ende. Ved et flygtigt Blik ikke ulig nogle Typer af Løvsangerens Æg, men eet vil efter Forf.s Mening altid røbe Gransangeræggene, nemlig at Bundfarven hos Gransangerens Æg er rent hvid i Modsætning til Bundfarven hos Løvsangerens Æg, som altid har et gulligt Anstrøg. For saa tyndskallede Æg som Gransangerens, hvor Æggenes Indhold skinner igennem, og saaledes tilsyneladende kan give Skallen en anden Farve, end den virkelig har, maa en Bestemmelse ved Hjælp deraf gøres med Forsigtighed, men ved et Blik paa Skallen over Æggenes Luftblære vil man altid kunne se Skallens rigtige Bundfarve. Æggenes Størrelse er efter Forf.'s Maal: Længde 14,5—16,5 mm. Bredde 12,0—12,5 mm. Rugetiden er ca. 13 Døgn, og Ungerne forlader Reden, naar de er 12 à 13 Døgn gamle. Opfødingen af Ungerne syntes for største Delen at blive varetaget af Hunnen.

Summary.

Ocurrence of the Chiffchaffs, *Phylloscopus c. collybita* and *Phylloscopus c. abietinus*, in Denmark.

The Chiffchaff (*Phylloscopus collybita collybita* (VIEILL.)) immigrated to Denmark about the middle of the last century, and spread so that they are now rather common breeding birds in the eastern part of Sleswick and Northern-Jutland, but not more northern than Aarhus.

In the westernmost part of Sleswick and in the island Funen it is not rare as a breeding bird. North of a line from Esbjerg to Aarhus it is rare. East of the Great Belt it has only been found breeding in the north-east parts of Seeland (see fig. 1.). Whether the birds breeding in Seeland belong to the nominate form or to the subspecies *Phylloscopus collybita abietinus* (NILSS.) cannot be said with certainty before specimens of breeding birds have been secured. The old finds of nests from Seeland in 1872, 1885, and 1901, and the finds in Kollaberga in North Scandia, Sweden, 1898 and 1899 might belong to the same population. The birds breeding in Denmark generally build their nests in the middle of May, and the eggs are usually laid in the last third of this month. Most frequently the broods in Denmark consist of 6 eggs.

Phylloscopus collybita abietinus (NILSS.) is commonly found on migration.

During migration in spring the males appear as early as the first days of April. The females, on the other hand, do not appear until the beginning of May. The greatest migration is from the middle of April to the first week of May (see fig. 2 and 3).

The migration in the autumn shows, in accordance with the falls at the Danish light-houses, that the birds already begin to leave the breeding places in August when they go south. The principal migration takes place from the last days of September to the middle of October.

The migration of the females seems to end about the 20th October, that of the males continues to the first days of November (see fig. 2 and 3).

In Denmark the migration appears to be most intensive over the south-western parts of the country and over the

Kattegat; other parts of the country are also visited, Bornholm, only very sparsely. According to information from the lists of the light-houses the birds migrate singly or in small flocks.

Judging from the downfalls at the light-houses the migration in spring and autumn particularly takes place by winds in II quadrant. Rather intense migration is registered by winds in III quadrant. Winds in I and IV quadrants favour the migration less in spring than in the autumn. Both migrations take place by light winds, particularly force 1 - 2 - 3 (Beaufort's scale). The falls at the light-houses occur most often in dark weather.

Græshoppesangeren (*Locustella naevia*).

Af O. CHRISTENSEN.

25. Maj 1940 var jeg sammen med to Kolleger Lærer BORRE og Lærer HVID, Karise, paa Tur i Vester Indelukke ved Karise. Efter en Tur langs Tryggevælde Aa kom vi igennem en lav Granplantage Kl. 21½. Granerne var ca. 1—1½ m høje. Medens vi lyttede til den aftagende Drosselsang, skar pludselig en skarp, sitrende Trille gennem Skoven; den kom fra ganske nært Hold i de smaa Graner. Lige saa pludseligt, som den kom, var den væk igen. Forbavselse. Atter lød den. Vi blev nysgerrige og listede derind. Under en lille Gran sad paa en tør Bøgegren paa Skovbunden to smaa, brune Fugle; den ene sang; men det var en underlig, monoton Sang; den savnede enhver Variation og Koloratur, men havde til Gengæld en Styrke og Udholdenhed, der betog os, der stod og saa paa den i ca. 2 m's Afstand. Udtrykkene „monoton“ og „uden Variation“ var mit første Indtryk, det holdt ikke siden hen Stik. Vi var enige om, at de to Fugle lignede Nattergale en Del, men var meget mindre. Saa hørte vi, at Fuglen holdt Tonen i ca. 1 Minut, altsaa meget længe. Snart faldt Mørket paa, og Fuglene forsvandt, sang lidt et Stykke borte og tav saa. Vi saa eller hørte dem ikke de følgende Aftener. — Efter at være kommet hjem fandt vi ud af, at det maatte være en *Locustella*-Art, vi havde hørt. Jeg underrettede Dagen efter